

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

КНЯЗЬКОВ Валерій Володимирович - здобувач КиМУ

Автор рассматривает особенности государственного регулирования хозяйственной деятельности с позиций финансово-правового регулирования, выделяет специфику такого регулирования, его методы и анализирует механизм сочетания частных и публичных интересов при таком регулировании.

Ключові слова: державне регулювання, фінансово-правове регулювання, господарська діяльність.

Формування ефективної системи регулювання господарської діяльності є одним з найскладніших і, водночас, важливих завдань в умовах подолання фінансово-економічної кризи в нашій країні. Держава регулює господарську діяльність в усіх економічних системах. Вплив держави на економіку може здійснюватися з різним ступенем інтенсивності – від абсолютного невтручання до тотального керівництва, як, наприклад, в умовах планової економіки. Саме ступінь інтенсивності визначає зміни, що відбуваються в галузях права, ф, як наслідок, у законодавстві.

Державне регулювання господарської діяльності в Україні знаходиться на початковій стадії свого розвитку, що пов'язане з реформами у соціальній та фінансово-економічній сфері країни. Як вірно визначає Г.Л. Багієв [1, с. 65], в рамках розвитку сучасної економіки необхідно створити диференційовану систему регулювання господарської діяльності, з чітко визначеними функціями та напрямками, що дозволить отримати ефективний інстру-

ментарій впливу на процес становлення та розвитку підприємницького потенціалу в усіх галузях національної економіки.

Для України традиційною є визначальна роль держави в стимулюванні та регулюванні господарської діяльності. При цьому механізм правового регулювання визначається як система правових засобів, за допомогою яких забезпечується результативний правовий вплив на суспільні відносини [2, с. 35; 3, с. 61; 4, с. 98]. При цьому, використовуються різноманітні форми, методи і засоби державно-правового регулювання господарської діяльності. На практиці зазначені механізми взаємодіють та доповнюють один одного, при цьому ступінь участі держави у регулюванні господарської діяльності визначається самою державою. Отже, при встановленні регулювання господарської діяльності держава повинна розробити такий механізм, який би органічно поєднував приватноправові та публічні інтереси. У цьому аспекті особливої актуальності набуває фінансово-правове регулювання діяльності суб'єктів господарювання, оскільки саме фінансова сфера є визначальною складовою їх діяльності.

Дослідженню державного регулювання господарської діяльності присвячували свої роботи І.А. Білобжецький, А.В. Венедиктов, В.А. Гневко, О.О. Гудкова, М.А. Гапонюк, В.В. Лаптев, В.К. Мамутов, Г.Ф. Ручкіна, Т.Я. Нерсисян, О.В. Старцев, С.А. Тихомиров, К.Ю. Тихомиров,

Р.О. Халфіна, Н.І. Хімічева, Р.Б. Шишка, В.Ф. Яковлев та інші, проте дослідженню саме фінансово-правових аспектів регулювання господарської діяльності присвячено недостатньо уваги.

Метою нашої роботи є визначення методів фінансово-правового регулювання господарської діяльності та аналіз механізму поєднання приватних та публічних інтересів при такому регулюванні.

Як визначає А.І. Голубничий [5, с. 191], господарська діяльність не відноситься до абсолютно-природних, а отже повинна коректуватися нормами публічного права, оскільки така діяльність не відноситься до соціальної і без системного впливу на неї з боку держави такою і не буде, бо головною ціллю її є переважно отримання прибутку. Тобто, основним завданням держави при регулюванні господарської діяльності є побудова системи відносин, за яких приватні інтереси синхронізуються шляхом правового регулювання цієї діяльності методами, що забезпечують і публічні інтереси. При цьому рівень такої синхронізації визначається критерієм «суспільного блага», публічних інтересів над приватними.

Поняття державного регулювання нормативними актами не визначено, а серед правознавців немає однозначного трактування. Ю.А. Тихомиров [6] визначає його як встановлення та забезпечення державою загальних правил поведінки (діяльності) суб'єктів господарювання, Е.Г. Плиев – як систему заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, спрямованих на досягнення поставлених завдань, що здійснюються органами управління [7], О.Є. Морозов – як спосіб державного впливу на стан та поведінку об'єкта управління переважно методами створення суб'єктами можливості самостійно орієнтуватися у сфері їх діяльності [8]. Нам імпонує позиція Ю.М. Козлова, який зміст державного регулювання визначає: 1) як закріплене правовими нормами визначеного режиму господарської діяльності у сфері державного управління, який відповідає інтересам суспільного розвитку шляхом використання важелів управління за умови відсутності втручання в оператив-

ну діяльність об'єктів, що регулюються; 2) як засіб управління на організаційно не підпорядковані суб'єкту регулювання, де суб'єктом видається розпорядження, яке є обов'язковим для виконання об'єктом (суб'єктом виступатиме держава в особі своїх повноважних органів, а об'єктом – діяльність суб'єктів господарювання) [9]. Отже, державне регулювання представляє собою комплекс нормативно закріплених дій (засобів та методів), які застосовуються спеціальними суб'єктами державної влади для корегування господарської діяльності з метою приведення їх у відповідність до інтересів суспільного розвитку. Методом державного регулювання є сукупність способів та прийомів впливу на діяльність суб'єктів господарювання. В юридичній літературі існує думка про два види методів регулювання господарської діяльності – стимулюючі та обмежувальні [10; 11]. Стимулюючі спрямовані на підтримання суб'єктів господарювання, діяльність яких безпосередньо призведе до задоволення публічних інтересів (кредитування, пільги, дотації тощо). Обмежувальні – на утримання суб'єктами господарювання від певних дій (ліцензування, сертифікація, оподаткування і т.ін.).

Специфіка фінансового правового регулювання полягає у забезпеченні публічних фінансових інтересів, до яких, за визначенням Д.О. Гетманцева [12, с. 150] відносяться мобілізація, розподіл, перерозподіл, використання і контроль фінансових ресурсів. Отже, фінансово-правове регулювання господарської діяльності представляє собою систему правових методів, за допомогою яких забезпечується результативний правовий вплив на суспільні відносини, пов'язані з мобілізацією, розподілом, перерозподілом, використанням і контролем фінансових ресурсів.

Наукові підходи до визначення методів регулювання дуже різноманітні. Ми приєднуємося до визначення методу як засобу впливу [12], а отже методи фінансово-правового регулювання господарської діяльності представляють собою засоби впливу на суспільні відносини, пов'язані з мобілізацією, розподілом, перерозподі-

лом, використанням і контролем фінансових ресурсів.

Аналіз нормативних джерел та наукових поглядів дозволив автору виділити такі методи фінансово-правового регулювання господарської діяльності:

- оподаткування;
- державне замовлення;
- платежі за ресурси;
- ставки за кредит та кредитні пільги;
- створення спеціальних програм для підтримання функціонування перспективних напрямів господарської діяльності;

Насьогодні фінансово-правове регулювання в Україні ще на стадії формування, остаточне становлення якого вимагає створення ефективної законодавчої бази, що визначатиме специфічні умови діяльності різних суб'єктів господарювання, визначення форм та методів підтримки господарської діяльності, розробки правозастосовних механізмів, що гарантуватимуть дотримання законності і рівних прав усіх підприємців у відносинах з органами влади та іншими суб'єктами господарювання, забезпечення їх безпеки та захисту від кримінальних посягань, формування системи спеціалізованих інститутів, що забезпечуватимуть розробку і реалізацію державної політики по підтримці підприємництва, та державних програм, що визначатимуть напрямки розвитку регіонів, реструктуризації промисловості, інвестування в галузевий та регіональний розвиток; надання ресурсного забезпечення, необхідного для реалізації заходів з підтримки бізнесу, створення умов та механізмів для залучення інвестицій (в тому числі іноземних). Основні проблеми, з якими стикаються суб'єкти господарювання у фінансовій сфері, пов'язані з оподаткуванням (високі ставки податків, складність податкового адміністрування тощо), кредитуванням (складність отримання кредитів, недостатність коштів для розвитку чи реструктуризації підприємства). Для вирішення цих проблем здійснюється податкова реформа, яка, з одного боку, передбачає підвищення відповідальності

за ухилення від сплати податків, а з іншої, законодавчо передбачає податкові пільги (надання податкових кредитів, інвестиційних податкових кредитів, реструктуризацію податкових заборгованостей тощо), приймаються різноманітні програми з підтримки підприємництва і т.ін. Проте для досягнення позитивних результатів необхідно застосовувати весь спектр методів механізму фінансово-правового регулювання. Крім того, необхідно розроблення концепції механізму поєднання приватного і публічного інтересів при регулюванні господарської діяльності, яка б знайшла своє закріплення на законодавчому рівні.

Література

1. Багиев Г.Л. Механизмы и инструменты регулирования в сфере предпринимательства / Г.Л. Багиев, И.Н. Трефилова //
2. Государственное регулирование рыночной экономики / Под. ред. И.И. Столярова. – М., 2001. – 277 с.
3. Лаптев В.В. Современные проблемы предпринимательского права / С.В. Лаптев. – М. : МЗ-Пресс, 2002. – 242 с.
4. Олейник О.О. Предпринимательское (хозяйственное) право : учебник / О.О. Олейник. – М. Юристъ, 2000. – 484 с.
5. Голубничий А.И. Предпринимательская деятельность как объект правового регулирования / А.И. Голубничий.: монография [Текст]. – 2006. – М. Знамя, 265 с.
6. Тихомиров Ю.А. Курс административного права и процесса. – М. : Искра, 1998. – 344 с.
7. Приев Э.Г. Проблемы предпринимательской деятельности в Российской Федерации / Э.Г. Плиев. – Монография. – М. : Формат, 2002. – С. 88.
8. Морозов А.Е. Финансово-правовое регулирование кредитных организаций / А.Е. Морозов. – Монография. – М. : МГЮА, 2001. – С. 102.
9. Козлов Е.И. Конституционное право: учебник / Е.И. Козлов, О.Е. Кутафин. – М. : Юристъ, 2000. – С. 96.
10. Запорожец А.М. Проблемы и пределы правового регулирования хозяйственной (предпринимательской деятель-

АНОТАЦІЯ

Автор розглядає особливості державного регулювання господарської діяльності з позицій фінансово-правового регулювання, виділяє специфіку такого регулювання, його методи та аналізує механізм поєднання приватних та публічних інтересів при такому регулюванні.

SUMMARY

The author discusses the features of state regulation of economic activity from the standpoint of financial regulation, highlights the specificity of the regulation, its methods, and analyzes the mechanism of the combination of private and public interests in such regulation.

ности) / А.М. Запорожец// Научные труды Российской академии юридических наук. – 2011. – № 2. – С. 58.

11. Древаль Л.Н. Финансово-правовое регулирование внебюджетных фондов / Л.Н. Древаль// Право и экономика. – 2010. – №5. – С. 81.

12. Гетманцев Д.О. Щодо значення публичного інтересу для фінансового права / Д.О. Гетманцев // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 150–155.

13. Бурцев В. В. Государственный финансовый контроль: методология и организация / В. В. Бурцев. – М. : Маркетинг, 2000. – 392 с.